

- 301;jsessionid=120BCB20FEEC46C9D415FCA30C25B9. — Назва з екрана
2. Lyman P. How Much Information? / P. Lyman, H. R. Varian 2003. [Електронний ресурс] : — Режим доступу : http://www2.sims.berkeley.edu/research/projects/how-much-info-2003/printable_report.pdf. — Назва з екрана
  3. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация —М.: «Когито-Центр», 2002. — 96 с.

УДК 793.3.01

О. І. ЧЕПАЛОВ
O. I. CHERALOV

МИСТЕЦТВУ ТАНЦЮ — ШИРОКІ НАУКОВІ ОБРІЇ

WIDE SCIENTIFIC HORIZONS FOR THE ART OF DANCE

Обґрунтовується необхідність доповнення переліку спеціальностей, з яких може бути присуджений науковий ступінь у галузі «хореографічне мистецтво», та введення хореології в комплекс фахових навчальних дисциплін.

Ключові слова: наукові спеціальності, мистецтвознавство, хореографічна культура, хореографічна освіта, хореологія.

Обосновывается необходимость дополнения перечня специальностей, по которым может быть присуждена научная степень в области «хореографическое искусство» и введение хореологии в комплекс профессиональных учебных дисциплин.

Ключевые слова: научные специальности, искусствоведение, хореографическая культура, хореографическое образование, хореология.

The necessity of addition of list of specialities on which a scientific degree can be awarded in area of «choreographic art» and introduction of choreology in the complex of professional educational disciplines is grounded.

Key words: scientific specialities, study of art, choreographic culture, choreographic education, choreology.

Одним зі стратегічних чинників державотворення в Україні є пріоритетний розвиток вітчизняної науки. Державна політика в цій царині спрямована на розвиток фундаментальних досліджень, підвищення ефективності та якості наукових доробок українських учених, органічне поєднання у вітчизняній науці кращих традицій і сучасних світових досягнень.

В останні десятиліття в ідейно-смісловій парадигмі вітчизняної культури відбулися істотні зміни. Якщо раніше вона спрямовувалася на пошук традиційних цінностей, розвивалася в контексті великих філософських ідей та шедеврів світової культури,

основаних на класичних законах мистецтва, нині спостерігається складний процес, пов'язаний із глобалізаційними зрушеннями та зануренням у простір європейської ідейної проблематики, тенденціями постмодернізму або маскульту. На науковому рівні цей процес недостатньо вивчений.

Це стосується й хореографічного мистецтва, одного з найпоказовіших і найперспективніших наукових напрямів у галузях мистецтвознавства та культурології незалежної української держави. Україну не даремно називають «танцювальною» країною світу, хореографічні здобутки якої відомі далеко за її межами. Щорічно посилюється інтерес молодих науковців до вітчизняного хореографічного мистецтва, яке має давню історію та власні способи дослідження цієї мистецької галузі, закладені на початку ХХ ст. знаним у світі танцівником та балетмейстером, нашим співвітчизником С. Лифарем, почесним професором Сорбонни.

Серж Лифар у спогадах «Мемуари Ікара», закінчених у 1983 р. (глава «Хореологія»), наголошує на тому, що мова танцю — це «мова абстракції, рівноправна з музичною мовою», а «хореавтор» такий само творець, як поет, музикант, скульптор, архітектор або живописець» [1, С. 228]. Однак, незважаючи на те, що думки Лифара щодо виокремлення хореології в науково-практичну галузь, є цілком слушними, це визначення не знайшло у фахівців танцю практичного застосування. Деякі важливі теоретичні питання цього мистецького жанру, зокрема закони інтерпретації хореографічного тексту, його когнітивна структура та чуттєво-емпіричний зміст, узагалі не знаходять розв'язання.

Перший постулат хореології, який слід мати на увазі під час наукового розгляду танцю, — це його розуміння як культурного паттерну. Такий підхід розсуває естетичні й історичні межі дослідження хореографічного мистецтва завдяки прадавнім ритуалам, танцювальній психотерапії, перформансам тощо. Таким чином, танець не тільки відображає життя, а й сприймається як його невід'ємний елемент, результат знакової діяльності, тобто культурний текст. Цими обставинами пояснюється необхідність долучення танцю до культурологічного контексту епохи, хоча в більшості наукових праць він розглядається винятково як мистецький витвір.

Отже, хореологія як наука про танець має допомогти майбутнім фахівцям з хореографії в опануванні теоретичних підвалин хореографічного мистецтва в широкому культурологічному контексті. Ця наука й естетична система базується на вивченні всіх можливих форм людського руху.

Отже, хореологія не претендує на вирішення суто практичних завдань у галузі танцю. Її мета — зробити більш усвідомленим та стилістично цілісним створення і когнітивне прочитання

хореографічного твору. Адже хореологія, на відміну від інших галузей мистецтвознавства, таких як музикологія, театрознавство, кінознавство (фільмологія), дослідження в галузі образотворчого мистецтва й архітектури (іконологія), й понині не має більш-менш визначених теоретичних підвалин та базується переважно на емпіричному досвіді практиків танцю, іноді достатньо консервативному.

У курсі «Основи хореології», який уведено в комплекс фахових дисциплін студентів хореографічного факультету з 2004 р., а в програми магістратури — з 2008 р., акцентується на таких проблемних питаннях:

- 1) теорія походження танцю, їх аналіз і сучасне розуміння;
- 2) графічний запис танцю як відображення його еволюції;
- 3) танець у системі інших видів мистецтва (пластичних, музичних, сценічних, екранних, дигітальних та ін.);
- 4) стилеві та змістовні компоненти танцю в контексті зв'язків зі світовою художньою культурою в процесі глобалізації;
- 5) тлумачення дефініцій *modern dance* та *contemporary*;
- 6) знакові форми хореографічного тексту (закони та проблеми його розуміння й інтерпретації);
- 7) технологічний, психологічний, естетичний, етичний (виховний) та філософський аспекти танцю;
- 8) традиційні жанри та форми танцювальних творів і особливості їх побудови;
- 9) неокласика в балетному мистецтві як засіб оновлення метафоричності хореографічної мови;
- 10) сучасний деестетизований танець та втілення постмодерністських ідей у хореографічному мистецтві кін. ХХ — поч. ХХІ ст.;
- 11) новостворені форми танцювального мистецтва та їх особливості. «театр танцю», «фізичний театр», контактна імпровізація, перформанс, данс-шоу як знакові системи та їх хореологічний аналіз;
- 12) танець як елемент розважальної індустрії (поп-мистецтва); естетичні та фізіологічні чинники впливу танцю на масову аудиторію; історичний та футурологічний аспекти.

Досвід вивчення хореології поки що перейняли тільки у Львівському національному університеті ім. І. Франка, хоча в Україні здійснюють підготовку фахівців за спеціальністю «Хореографія» багато навчальних закладів: Київський національний університет культури і мистецтв, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, Львівський національний університет ім. І. Франка, Прикарпатський національний університет ім. В. Стефаника, Рівненський державний гуманітарний університет, Інститут культури і мистецтв Луганського національного

університету ім. Т. Шевченка, Луганська державна академія культури і мистецтв, Інститут мистецтв Волинського державного університету імені Л. Українки, Харківська державна академія культури, а також Херсонський державний університет.

Проте навіть за наявності численних ВНЗ IV рівня акредитації, що здійснюють підготовку фахівців за освітньо — кваліфікаційним рівнем «спеціаліст», «магістр» галузі знань 0202 «Мистецтво» за спеціальністю 7.02020201; 8.02020201 «Хореографія», перспектива наукового розвитку галузі є вельми проблематичною, оскільки хореографічне мистецтво досі не виокремлене з-поміж інших видів та жанрів. Зокрема, воно не має власних номенклатурних норм та єдиних критеріїв оцінки того чи іншого жанрово-стильового явища, викликаного специфікою мистецтва танцю. Це спричинило проблемну ситуацію щодо адекватного відтворення цілісної картини розвитку хореографічного мистецтва України, його місця у світовій культурі та системи підготовки кадрів в аспірантурі, докторантурі й інших наукових інституціях.

Децо інша картина спостерігається у світовій науковій практиці, де хореографічне мистецтво розглядається як складова загальної культури людства, а «хореологія» є науковим інструментом його вивчення. За кордоном існують центри хореологічних досліджень, найвідомішими серед яких є Лабанівський танцювальний центр (Laban Dance Centre, Велика Британія, Лондон), Інститут Benesh (Королівська Академія Танцю, Лондон), Інститут хореології (Instytut chorejlogii) в Познані, Польща. Поглибленими є вивчення теорії танцю та підготовка фахівців відповідного профілю в навчальних закладах Данії, Швеції, Латвії та ін. країнах Прибалтики, Скандинавії, а також університетах Австралії, Канади, США.

У Російській Федерації всі напрями підготовки бакалаврів і магістрів з галузі знань «Мистецтво», зокрема 07.12.00 «Хореографічне мистецтво», забезпечені подальшою підготовкою кандидатів і докторів у галузі наук 17 «Мистецтвознавство» з відповідними спеціальностями, зокрема 17.00.05 «Хореографічне мистецтво» (Наказ МОН РФ від 25.02.2009 № 59; зі змінами: від 11.08.2009 № 294; 10.01.2012 № 5). Утім не можна сказати, що підготовка фахівців у цій галузі є бездоганною.

Як пише щодо цього проректор з навчально-методичної роботи Академії Російського балету ім. А. Ваганової О. Фомкін, «настав час для інтеграції практики і науки, використання науки для підвищення якості освіти. Для цього необхідно акцентувати увагу на реальній хореографічній практиці, розглянути її ширше і досліджувати не лише художньо-естетичний продукт, але й саму матерію, «плоть» мистецтва: технології, реальний педагогічний і творчий «праксіс». Водночас у підготовці балетних учених слід

змістити акцент з традиційних «кастових» методів дослідження і викладання — на сучасні технології. Нинішня історіографічна методологія балетознавства забуває, що мета науки — практика.

На думку О. Фомкіна, мистецтвознавчу методологію необхідно адаптувати до сучасних реалій, збагативши інноваціями, що диктуються сучасним рівнем розвитку суспільства, розпочати впровадження апробованих загальних методів і прийомів методології науки, що вже склалися» [2, с. 43].

Певне занепокоєння теоретиків і практиків хореографії Росії висловлюють і діячі хореографічної освіти та науки Сибіру, які пишуть у Резолюції II Сибірського міжнародного конгресу CIDUNESCO: «Позитивним фактом останніх років є введення до переліку післявузівської освіти нової спеціальності «Хореографічне мистецтво», яку нині можна реалізувати в аспірантурах при провідних хореографічних академіях. Проте для того, щоб до цих аспірантур могли вступати випускники інших хореографічних шкіл, необхідно виробити єдиний поняттєвий апарат і теоретичну базу. Сьогодні у сфері хореографічної освіти є значна кількість викладачів, котрі мають докторські і кандидатські ступені з різних спеціальностей гуманітарної спрямованості.

Потребує серйозної модернізації підготовка дослідників хореографічного мистецтва (хореологів), йдеться далі у Декларації. Для формування хореографічної науки слід ширше трактувати її можливості. Досвід останніх десятиліть свідчить, що сучасне балетознавство не забезпечує необхідного впливу на якість вітчизняних хореографічних мистецтва й освіти. Балетознавство здебільшого трактує свою місію занадто вузько, обмежується лише балетом, а в останньому часто — лише питаннями виконавства. Наукове, дослідницьке забезпечення залишається за межами їх інтересів, а іноді й можливостей. Потребує поліпшення і професійний рівень підготовки балетних критиків, журналістів, які висвітлюють питання хореографічного мистецтва.

З метою стабільного розвитку хореографії в Росії потрібне розширення простору досліджень, розвиток міждисциплінарних підходів і зв'язків із суміжними науками: психологією, педагогікою, біологією, анатомією, фізіологією, соціологією тощо, — з подальшою розробкою нової програми підготовки теоретиків хореографії» [3].

Досвід російських колег, які вже пройшли певну фазу опанування нових наукових технологій у галузі танцю, може бути корисним і в Україні. Якість підготовки дисертаційних досліджень в Україні значною мірою залежить від чіткого визначення галузей науки, груп і конкретних спеціальностей, за якими здійснюється захист дисертацій, присудження наукових ступенів та присвоєння вчених звань. В Україні підготовкою кандидатів і докторів

у галузі наук 17 («Мистецтвознавство») забезпечені такі спеціальності: 17.00.02 «Театральне мистецтво», 17.00.03 «Музичне мистецтво», 17.00.04 «Кіномистецтво. Телебачення», 17.00.05 «Образотворче мистецтво», 17.00.06 «Декоративно-прикладне мистецтво», 17.00.07 «Дизайн», окрім «Хореографічного мистецтва».

Отже, існує нагальна необхідність виокремлення спеціальності «хореографічне мистецтво» в спеціальний науковий напрям, аналогічний означеним спеціальностям. Водночас слід визначити усталені теоретичні підвалини хореографічного мистецтва, базові принципи експертного оцінювання наукових робіт із цієї тематики (яке часто здійснюють представники інших наукових галузей), а також процесуальні питання підготовки фахівців хореографічного мистецтва, зокрема їх відповідність до професійного статусу.

Змістом запропонованої наукової спеціальності «Хореографічне мистецтво» (17.00.08) мають стати, насамперед, теорія хореографічного мистецтва (хореологія, зокрема етнохореологія), а також історія хореографії та критика творів хореографічного мистецтва; педагогіка танцювальних дисциплін. Кінцевою науковою метою є дослідження комплексу хореографічного мистецтва — від фольклорної творчості до сценічних творів вітчизняної і зарубіжної хореографії, їх взаємодія, а також сучасні розробки теоретичної та практичної підготовки кадрів в галузі хореографічного мистецтва.

Щодо теорії хореографічного мистецтва, доцільно виокремити такі галузі досліджень:

а) створення класифікації видів хореографічного мистецтва та методології вивчення феномену хореографічної творчості;

б) удосконалення термінології хореографічного мистецтва (уточнення практичних термінів), їх ідентифікація зі значеннями в лексиці української мови;

в) дослідження природи танцю й особливостей розвитку його нових форм і видів з огляду на авторські творчі методи та історично-стильові зміни;

г) семіотика хореографії в контексті розвитку знакових систем та нових інформаційних технологій;

д) визначення типології та закономірностей використання різних композиційно-просторових форм танцю;

е) аналіз руху танцівників (кінетичні засади хореографічного мистецтва);

ж) уведення хореографічного мистецтва в контекст світової культури та визначення його взаємодії з іншими видами мистецтва (міждисциплінарний аспект).

Історія хореографічного мистецтва та мистецька критика мають зосередитись на таких завданнях:

а) визначення місця вітчизняного хореографічного мистецтва у світовій культурі на різних етапах історичного розвитку;

б) розробка концепції викладання історії світового та вітчизняного хореографічного мистецтва;

в) створення історіографії творів хореографічного мистецтва України;

г) вивчення й аналіз творчого доробку видатних діячів вітчизняного хореографічного мистецтва;

д) критичне осмислення творів сценічного хореографічного мистецтва за новітніми ідейними та художніми критеріями.

Художня практика в галузі хореографічного мистецтва також має стати предметом наукового аналізу. Серед основних тем вивчення є такі:

а) особливості постановочної роботи режисера–хореографа за умов переваги видовищної складової в сучасних музично-драматичних виставах.

б) специфіка виражальних засобів хореографії залежно від обраного жанру сценічного втілення (автентика, класика, неокласика, соціальний танець, джаз — модерн та ін.).

в) виконавський доробок у сучасному танці: співвідношення фіксованого хореографічного тексту та вільної імпровізації;

г) засоби фіксації танцювальної партитури (хореографічна нотація, описово-графічні форми, відеозапис тощо) та їх місце в сучасному науково-практичному дискурсі.

Нарешті, сучасної оцінки та рекомендацій щодо вдосконалення потребують педагогіка танцювальних дисциплін та керівництво виробничо-художнім процесом. Тут актуальними є:

а) розробка засад нової змістовності навчальних хореографічних дисциплін для спеціальних навчальних закладів вищої ланки;

б) персональний досвід педагогів-хореографів і проблеми збереження традицій у різних видах танцю;

в) обґрунтування сучасних методів профільної підготовки фахівців хореографічного мистецтва та класифікаційні вимоги щодо їх подальшої практичної діяльності;

г) принципи формування репертуару в хореографічному колективі та його визначальні соціальні й художні чинники: функціональність призначення (розважальність, пошуковість, державне або приватне замовлення, вимоги глядацького попиту або інші стимули), залежність від кваліфікації та віку виконавців тощо.

Отже, в паспорті запропоновану спеціальність 17.00.08 «Хореографічне мистецтво», з якої присуджуються наукові ступені кандидата та доктора мистецтвознавства, слід розглядати як галузь науки, що вивчає комплекс його видових, жанрових і стильових проявів, закономірності хореографічно-мистецької творчості, її

спорідненість з іншими видами й жанрами мистецтва, а також гуманітарними науками: філософією, психологією, антропологією та ін. (міждисциплінарний аспект) і виокремити насамперед такі напрями досліджень:

1. Хореографічне мистецтво як цілісність і його місце у світовій художній культурі та сучасному науковому дискурсі.

2. Методичні засади хореології (зокрема етнохореології) як теорії танцю, розробка її поняттєво-категоріального апарату та специфічної фахової терміносистеми.

3. Оновлення джерелознавчої бази дослідження хореографічного мистецтва (народного, сучасного, бального та ін. видів танцю).

4. Актуальні аспекти та проблематика історії українського і світового хореографічного мистецтва.

5. Класифікація видів, типів і жанрів хореографічного мистецтва в перебігу еволюційних процесів та стильових видозмін від класики до постмодерну.

6. Семіотика танцювальної мови і принципи побудови просторово-пластичних форм хореографічних композицій.

7. Інноваційні методики в підготовці педагогічних кадрів хореографічної освіти України, проблеми цілісності танцювальних шкіл та формування репертуару в хореографічному колективі.

У реалізації цієї наукової стратегії має значення і загальний, тобто державницький підхід до якості й порядку захисту здобувачів наукових ступенів. Тому слід звернутися до змісту Відкритого листа Харківської обласної ради молодих учених та спеціалістів, який пропонує «спростити процедури оформлення дисертацій, підготовки до захисту й оформлення документів після захисту з метою оптимізації витрат робочого часу, а також узгодити і осучаснити деякі застарілі вимоги щодо оформлення і порядку захисту дисертацій до сучасного вигляду. Молоді вчені пропонують також підвищити доступність дисертаційних праць українських здобувачів для світового наукового співтовариства, зменшити матеріальні й організаційні труднощі здобувачів, пов'язані з проведенням дисертаційного дослідження і захистом дисертації, що безумовно підвищить мотивацію молоді до наукової діяльності» [4].

Список літератури

1. Лифарь С. Мемуари Икара / С. Лифарь. — М. : Искусство, 1995. — 358 с.
2. Фомкин А. В. Инновационные подходы к вузовской подготовке исследователей хореографического искусства / А. В. Фомкин // Актуальные вопросы современной науки и образования: Материалы V Общероссийской научно-практической конференции с международным участием. Вып. 2. — Красноярск: Научно-инновационный центр, 2010. — С. 120–131.

3. Проблемы высшего и среднего специального хореографического образования в Сибири в контексте перехода на федеральные государственные образовательные стандарты третьего поколения. Электронный ресурс // Режим доступа: <http://www.library.ru/3/news/index.php?month=6&year=2011>. — Загл. с экрана.
4. Відкритий лист Харківської обласної ради молодих учених та спеціалістів // Электронный ресурс // Режим доступа: <http://scientists.kharkov.ua/news-council/488-otkrytoe-pismo-soveta-po-probleмам-soiskatelej-uchenikh-stepenej> — Загл. с экрана.

УДК 792.054+378.4(477.54-25)ХДАК

I. O. БОРИС

I. O. BORYS

ШКОЛА ВИХОВАННЯ АКТОРІВ В «ЕКМАТЕДОСІ» ХДАК

EXPERIMENTAL WORKSHOP «EXWOTHERES» AT THE KHARKIV STATE ACADEMY OF CULTURE

Досліджується діяльність експериментальної майстерні «ЕКМАТЕДОС». Висвітлюються методика і система навчання режисерів та акторів драматичного театру в «ЕКМАТЕДОСі».

Ключові слова: *система емоційно-енергетичних імпровізацій, паралельний світ існування актора.*

Исследуется деятельность экспериментальной мастерской «ЭКМАТЕИС». Освещаются методика и система обучения режиссеров и актеров драматического театра в «ЭКМАТЕИСе».

Ключевые слова: *система эмоционально-энергетических импровизаций, параллельный мир существования актера.*

The activity of experimental workshop «EXWOTHERES» is investigated. The technique and training system of directors and actors of Drama Theater in «EXWOTHERES» are covered.

Key words: *system of emotional and energy improvisation, parallel world of actor's existence.*

Створена на базі факультету театрального мистецтва Харківської державної академії культури експериментальна майстерня театральних досліджень «ЕКМАТЕДОС» стала справжньою пошуковою лабораторією з дослідження й удосконалення техніки і технології системи емоційно-енергетичних імпровізацій на шляху до паралельного світу існування акторів у виставі в процесі щоденного навчання студентів — акторів драматичного театру та кіно. Вистави «Одержима» Лесі Українки, «Яма» Олександра Купріна, «Осіньне кохання» Олександра Олеся, «Чайка», «Історія сім'ї Прозорових» Антона Чехова, «Дім бога» за оповіданням Ернеста Хемінгуей, «Сніги Кіліманджаро» (режисер Аліна Токарева), «Монахія» Дені Дідро (режисер Олена Падалка), створенні